

**Interviu cu Margareta Docea (MD), realizat de Smaranda Vultur (SV) la Pesac, județul
Timiș, în data de 14 mai 2016**

Fragment

SV: Povestim cu doamna Margareta Docea, născută Schannen, la Pesac, acum, în ziua de 14 mai 2016. Margareta, născută Schannen, căsătorită Docea. E născută în Periam în 7 noiembrie 1942. Începeți să povestiți de unde doriți, ce credeți c-ar fi important să se știe. Poate nu numai despre Bărăgan. De unde vreți să începeți?

MD: Cu Bărăganul îi destul de trist... Am fost copil, opt ani jumate. O trebuit să plecăm... Au bătut dimineața în poartă, ne-au sculat, să facem bagajul, căruța era în stradă, erau vreo doi-trei soldați... Nu-mi amintesc dacă era și un civil, nu știu. Știu că mama vroia să mai fugă repede în grădină, să scoată niște cartofi, să-i ia pe drum, și s-o îndreptat cu baioneta spre ea și i-o zis să nu se ducă, să nu iasă niciunde. I-o fi fost frică că fuge. Așa că am făcut repede ce-am putut, bagaj, am luat două paturi, un dulap, o masă, vreo două scaune și o capră pe care am dus-o cu noi, pe Mitzi. Mitzi o chema. Și mai aveam un frățior de trei săptămâni, micuț. Ne-o pus în căruță și ne-o dus la gară. Acolo am stat... gara din Periam... Când am ajuns acolo era plin de lume, toți pe jos, pe bagaje, pe valize, pe saci, pe haine...

SV: Deci în aceeași dimineață?

MD: În aceeași dimineață, da. Am stat toată ziua... Nu mai îmi amintesc exact dacă am plecat în seara aia, în noaptea aia, sau dacă am mai stat și o noapte. Nu mai știu exact, nu mai îmi amintesc exact. Știu c-o venit mătușă-mea, o verișoară de-a lu' mama, adică soțul ei era măcelar, și ne-o adus o rudă, două, de salam și nu știu, niște șuncă să avem pe drum. Noi am plâns, eu am plâns, am zis că nu mă duc, că nu plec, că unde plecăm... Că nu demult ne mutaserăm în casa noastră, c-am stat la bunici, la Satu Mare... bunicul din partea lu' mama – Satu Mare ăsta de lângă Secusigiu.

SV: Așa se numește, Satu Mare?

MD: Da, halta Aranka îi spune, da' Satu Mare... Acolo erau părinții lu' mama... deci mai trăia bunicul.

SV: Și mama cum se numea, ca fată?

MD: Hubert.

SV: Hubert. Tot germană?

MD: Da. Hubert Eva. Cum am fost plecați în Austria, am venit și-am stat la ei, casa noastră era ocupată. După aia s-o eliberat, ne-am mutat acasă, am făcut clasa a 2-a la Periam... Și asta era în vacanță, în iunie, în vacanța de vară.

SV: Povestiți-mi puțin despre plecarea în Austria. Cum, în ce împrejurări...

MD: Da...

SV: În ce împrejurări...

MD: Nu prea știu eu... Numai din spusele părinților.

SV: Ați fost și dumneavoastră cu ei...?

MD: Am fost, dar n-am avut numa'... nici doi ani. Era războiul, și...

SV: S-au refugiat, probabil.

MD: S-or refugiat. Dar ei n-or vrut să plece. S-au trezit cu o mașină mare... Asta știu să spun, că mi-au povestit tata și mama. S-au trezit cu o mașină mare în stradă și or primit dispoziție să-și ieie niște bagaje, da' nu prea multe, că trebuie să încape patru familii în mașina aia...

SV: Armatele germane...

MD: Probabil. Armata germană, da. Era frontul, era război. Știu că povestea mama că s-or ascuns în pivniță și după aia o venit un vecin și o zis că... Deci, or venit rușii. Și după aia o venit un vecin și o zis că hai, c-or plecat rușii, c-o venit armata germană. Acuma, cum...? Probabil c-or vrut să salveze sau ce-or fi vrut... nu știu. Nici n-am întrebat așa, exact, cum s-o întâmplat și ce s-o întâmplat... Atâta știu, c-or povestit că or primit dispoziție că patru familii trebuie să stea în mașina aia, și să nu-și ia prea multe bagaje, să încapă toți. Și fuga-fuga or făcut bagajul, și tata o avut o ladă mai mare în care o pus niște plapume, pături, pentru mine, că eram mică, și să aibe pentru mine. Și când o pus lada aia în mașină, unul din... care erau și ei îmbarcați în mașina aia, o luat lada aia și-o aruncat-o jos în drum și-o zis că „Ce, Stromatz vrea să-și ducă toată averea!”. Le-o fi fost necaz că am luat poate mai mult decât ei, sau nu știu...

SV: Stromatz era porecla?

MD: Stromatz era tatăl meu, da.

SV: Înseamnă ceva, sau...?

MD: Nu știi... Tradus înseamnă „maț de paie”. Dar nu era nimeni, nici un bunic, nici... Da, paie-maț sau maț de paie, nu știi ce o vrut să spuna...a lu’ Stromatz. Așa îi știe tot Periamul, a lu’ Stromatzul ăla bogat. Și o aruncat lada aia, și până la urmă... Deci rușii când or vint or intrat pe la noi, or cerut de mâncare, mama le-o dat lapte, c-or avut nouă vaci și unșpe cai... Or mâncat, i-or luat la mama verigheta și la tata, de pe mână, iar mie, io am avut cercei din ăștia...

SV: Asta înainte de a pleca? Sau după?

MD: Înainte de a pleca, da. Mie mi-or scos cerceii din ureche și na, or plecat, n-or făcut nimica rău. Na, și după aia o venit armata germană și o trebuit să plecăm. Am plecat, și am plecat la Pregarten, acolo ne-o dus.

SV: Cum se numește?

[Se aude pe fundal vocea domnului Vasile Docea, soțul Margaretei Docea]

MD: Da, aurul o rămas... Tata spune că era într-o cutie, tot arăta așa, o cutie, ca de ciocolată, așa, mare, și era plină cu lăntișoare, cu verighete... Pentru că el o moștenit... Hai să spun așa, de unde vine el. Dintr-o familie bogată, or fost doi frați. Și el o făcut carte, ălalt o fost agricultor, c-or avut mult pământ, și lucra pământul. Și el o făcut școală, o făcut doctoratul, l-o dat în Drept, o lucrat la un barou de avocați în Periam, că atunci acolo era „plasă”, așa îi zicea înainte. Și când s-a căsătorit, aicea unde am stat noi, casa noastră, o fost o mătușă de-a lui, sora lu’ tata lu’ tata. Deci mătușă lui a fost căsătorită la Timișoara, cu un comerciant mare, Lang s-o scris, nu știi, mie după nume mi se pare că sună a evreu, nu știi.

SV: Era evreu.

MD: După nume ea Lang e, și pe cruce. Lang Ecaterina. Și aveau un copil care-o murit la 8-10 ani copilul ăla. Ea o venit acasă, aicea la Periam. Nici aici nu știi exact ce s-o întâmplat... I-o murit soțul? S-o despărțit de el? Nu știi. Aicea nu-s în clar, și-mi pare rău că n-am întrebat cât or fost în viață. N-am întrebat, nu știi... Cum o ajuns ea și-o venit la

Periam, o avut pământ, și-o zis că tata să vină să stea cu ea, că ea nu mai are pe nimeni. Mai trăia mama ei, da' o murit și ea... Și o rămas mătușă-mea și o zis că ea toată averea, tot ce are îi dă la tata. Deci avea nu știu cât pământ... 47 de lanțe.... aia vine cam vreo 25 de hectare... În sfârșit, am eu contractele tăte. Dar nu mai știu, că o primit și de la părinți, și... Și o venit și s-o mutat la mătușa lui. I-o dat act de cumpărare-vânzare pe casă, pe avere, pe tot. Și atunci părinții lui or împărțit frățeste, că erau doi frați, tata și cu fratele lui. El dacă s-o mutat aici la casă, i-o dat nouă vaci și unșpe cai. Și-atâta i-o rămas și la ăstalalt. Lucrau pământul cu caii, cu... Nu erau tractoare. Și atunci, știu că povestea o rudă de-a noastră, „Na, să vezi tu, Grete, cum o venit tata tău când o împărțit părinții averea, o venit cu o căruță, c-o rudă luuuungă la căruță și de-o parte și de alta erau legate vacile și caii. Și tăta lumea o ieșit și se uita. Na uite, averea lu' Stromatz se mută aicea la mătușă-sa, că asta-i moștenirea de la părinți.” Deci el, cu vacile și cu caii ăștia, o venit de la părinții lui la mătușă. Aici o primit pământ și casă și tăt ce-o fost în casă. O zis mama mea, tot îmi povestea, că „Puteam să-mi schimb pălăria în fiecare zi.”. Avea un dulap numai cu viguri, cu rochii, cu suluri de stofe și cu pălării. Probabil că așa ceva, textile, o fi avut soțul lu' mătușa. Și zice: „Era plin dulapuri numai cu suluri de materiale și cu pălării.”. Or avut vreo trei sau patru lanțe de vie. Pivnița era cât casa de mare, că-i casă mare, și cât îi casa dedesubt era numai pivniță cu butoaie mari, cu vin, se ocupau cu asta, cu vinurile astea.

SV: Asta cam prin ce an se întâmpla?

MD: Păi atuncea, până nu ne-o dus în Austria. În '40 cred că, '39 - '40... Deci mama s-o căsătorit în '41. Știu că o zis că nu și-o mai cunoscut socrii. După aia s-o căsătorit tata... deci el s-o mutat la mătușa necăsătorit. După aia... și-o dus toată averea acolo, și ce-o primit, și după aia o găsit-o pe mama, o întâlnit-o la Satu Mare și s-au căsătorit. După aia m-am născut eu, în '42, și în '44... am și actul. Nu știu cum scie... care ne-o dus... Nu mai știu cum scie, tre' să caut, că am actul cum ne-o dus. Și ne-o dus în Pregarten, în Atria, aproape de Linz.

SV: Așa se numește, Pregarten?

MD: Da.

SV: Se scie cu?

MD: Cum se spune. Pregarten, aproape de Linz. Acolo am stat... nu mai știu ce-o fost... cum ne-o eliberat și am putut să ne venim acasă... Cred că în septembrie, și ne-am întors anul viitor, în '45, prin mai... Am stat vreo șase luni, cred că. Am stat la o familie. El era ceasornicar. Am și o scrisoare de la ceasornicarul ăla, cum ne-o scris, că el tare mult m-o îndrăgit pe mine. Și întrebă că ce mai face micuța Gretchen. „Și să știți că în locul vostru” – după ce-am plecat noi – „o venit o familie de polonezi”. Deci iară, probabil, refugiați. Nu știu cum de i-o plasat așa. Și acolo mama o lucrat la un medic.

SV: Unde, în Austria?

MD: Da. O lucrat, da, o lucrat, femeie de servicii sau ce-o fost, nici nu știu. Probabil. Și medicul ăla o zis că dacă îi să-i elibereze și să vină acasă – ăla avea o herghelie de cai – și o zis că dacă pleacă cândva spre casă el le dă, să vină ea să-și aleagă doi cai, care vrea ea, să vină cu ei acasă. Tata avea vederea tare scurtă. Nu putea să meargă noaptea. Și atuncea când o fost vremea să venim acasă, ne-o dat drumul, mama o găsit, nu știu cum, probabil c-o fost tot acolo, niște... o familie parcă din Bulgăruș, Iacob l-o chemat, mai mult nu știu cum l-o chemat... Aveau și ei doi băieți. Și or zis cu familia aia că dacă vin cu noi cu căruța, el să mâne noaptea și tata ziua, îi dă și lui un cal când ajungem acasă. Și așa am venit acasă... Am făcut șase săptămâni pe drum... Lică s-o tot mirat când i-am povestit și o zis că nu se poate. Ba, zic, așa mi-o povestit mama și tata: șase săptămâni or mers cu căruța, zi și noapte. Bine, or mai fi oprit ei, normal. Și am ajuns acasă, și când am ajuns acasă ne-am oprit la bunicii mei, la Satu Mare. Deci numa' bunicul, că bunica n-am cunoscut-o, o murit la 40 de ani. Numa' bunicul era, și un frate de-a lu' mama. Doi frați erau plecați... și ea... Ei erau patru frați, trei băieți și o fată. Și-am stat la bunicul, am tras la el în curte, după aia ne-am despărțit de familia aia, i-o dat la ăla calul și căruța, și o plecat mai departe, la Bulgăruș. Dar când să venim la Periam, o fost ocupată casa, n-am avut loc. Și-am stat... Am făcut grădinița la Satu Mare și clasa întâi. La Satu Mare, la bunicu-meu, acolo. Când am venit la Periam, ni s-o eliberat o casă... Știu că am venit cu mama pe jos... o țineam de mână și tot întrebam: „Mai avem mult de mers? Mai avem mult? Unde-i casa asta a noastră?”. Eu nu știam de casa noastră, mică fiind atunci când am plecat. „Stai că acuș.”. Când ne-am apropiat, zice „Uite, casa aia mare, unde-s obloanele împinse.”. Avea rulouri, și se puteau împinge în afară... „Na, aia-i.” „Aia-i casa noastră????” Cât m-am mirat... Na, când am ajuns, o stat o familie, un preot, și-o mai

stat unul care-o fost el primar, și nu știu, o stat mai multe familii acolo. Era acolo și o casă mai mică, și acolo o stat o familie... Când ne-am dus, o vrut mama să-mi arate casa. Și atuncea preoteasa m-o luat și m-o dus prin toate camerele. Știu că m-am băgat și n-am mai știut pe unde am intrat și pe unde să ies... M-am încurcat, acolo. Și tot mă miram și îi ziceam la mama, ziceam „Asta-i casa noastră???”. Și nu după mult timp ne-o eliberat, s-o mutat o familie și ne-o lăsat pe noi să venim acasă, dar în casa mică, nu în aia mare. Și am stat un an, am făcut clasa a 2-a la Periam, și atunci ne-o dus în Bărăgan. Am venit ca vai și amar, că bunicu-meu ne-o mai dat un dulap și o masă și eu știu ce ne-o mai dat acolo, să avem câta-câta ceva...

SV: Când asta?

MD: Când am venit de la Satu Mare. Și după un an, după ce-am terminat clasa a 2-a, ne-o dus pe Bărăgan. Acolo am început clasa a 3-a. Am avut secție germană acolo. Or fost 7 clase, și în română și în germană.

SV: În Bărăgan?

MD: În Bărăgan, da.

SV: Erau mulți germani înseamnă că.

MD: Erau, erau germani, erau români, erau sârbi, erau macedoneni... Cam așa.

SV: Basarabeni?

MD: Basarabeni mai puțini. Macedoneni am avut.

SV: Vă mai aduceți niște nume, aminte?

MD: Am avut o prietenă care o stat chiar lângă noi. Pentru că noi am stat în capătul satului, acolo unde or făcut cășile bătrânilor, așa s-o numit. Deci care n-or avut putere să-și ridice o casă - tata era bolnav, mama cu mine...

SV: Dar tata ce boală avea?

MD: Tata avea cu nervii. El de când ne-o dus în Austria, și și-o lăsat averea, el deja s-o consumat și era tare distrus. Plus de aia, avea și vederea foarte scurtaă. Și fratele meu o murit. După ce-am ajuns în Bărăgan am stat... am spus eu asta la interviul ăla, cum am stat în niște cocini de porci... da' erau noi construite... și care-aveau copii mici i-o găzduit acolo.

SV: Până când...

MD: Până și-or făcut căși.

SV: Până le-au făcut unii case, sau cum?

MD: Până și-au făcut case, da.

SV: Deci au putut să facă, casa?

MD: Care-or putut să-și facă. Că material s-o dat. Dar na, mama n-o putut să facă. Și-atuncea am stat în...

SV: Deci la vârsta aia erau considerați bătrâni deja, sau pentru că tata era bolnav?

MD: Pentru că tata era bolnav, da' mai mult bătrâni or stat în marginea aia de sat, în capătul satului. Ori bătrâni, ori neputincioși, care nu puteau să-și ridice casă. Și ne-o făcut casă în care am stat două familii. O familie, noi, numai cu o singură cameră, și era în partea aialaltă o bucatărie și o cameră, acolo o stat o familie, Fuser, din... Nu mai știu de unde erau... din Deta? Nu, nu mai știu exact, dar erau unguri, și aveau patru copii, trei băieți și o fată. Aia or primit, dacă or fost mai mulți, o cameră și o bucatărie, și noi, dacă am fost mai puțini... Frate-meu deja murise. El o murit după ce ne-am mutat... din cocinile alea de porci ne-am mutat... o trebuit să ieșim de acolo că or zis că populează cocinile alea, deci aduce scroafe cu porci, cu nu știu ce, și-atuncea ne-am mutat într-un saivan de oi. Acolo am stat două familii. Noi am avut intrarea într-un capăt, ei în celălalt capăt. Acolo o și murit fratele meu, o făcut aprindere la plămâni, și... Nu tu lumină, nu tu... O venit toamna, rece, saivanul ăla... scândurile erau... nu era închis ca lumea.

SV: Nu era deloc posibilitate să încălziți?

MD: Da' de unde, nici vorbă. La intrare ai avut un cearceaf, să nu te mănânce muștele... Ne era tare... Mama o avut noroc, când am ajuns, vis-a-vis de noi, cum ne-o plasat acolo de ne-am făcut colibe alea din mobilă și ce-am dus noi, pături și de-astea de pe pături și ce-am avut, am încălăbat acolo o colibă, și vis-a-vis de noi o fost un medic din... Ionel... și medicul ăla avea doi băieți și o fată. Și medicul ăla imediat o improvizat dintr-un cort un dispensar, și că femeile care au copii mici au dreptul la lapte praf. Și o întrebat-o pe mama dacă nu vrea să vină – ce coincidență, și în Austria o lucrat la medic, și aicea iară – o luat-o, și ea fierbea lapte praf și împărțea la mame cu copii lapte praf. A fost o salvare, că aveam lapte și era bine.

SV: Băiețelul murise, fratele dumneavoastră?

MD: Încă nu, nu. Deci, noi am mai stat în saivanele alea. Da' acolo o murit, cât am stat în saivanul ăla. Na, atuncea, când s-or făcut cășile, ne-am mutat la casă, fratele meu o murit...

SV: Avea cât, câteva săptămâni?

MD: Păi cât o avut... o avut trei săptămâni când am plecat, și el o murit în septembrie. Vreo trei luni, trei luni și ceva. Ne-am mutat și noi la casă de la saivanul ăsta, și s-o construit după aia un dispensar, și atunci mama o rămas femeie de servici la dispensar. Ea o fost tăt acolo, curățenie și de tăte. Și-o avut mare noroc, că o fost niște bănuți acolo, i-o dat și ei un salariu. Vara, când avea concediu, mergeam peste Dunăre la lucru, la o grădinărie, și mergeam și eu cu ea. Cu barca, ne ducea un moș Patap, lipovean cred că era, că avea o barbă luungă...

SV: Patap? Sau Patac?

MD: Nu, nu. Patap. Moș Patap... vine moș Patap cu barca...

SV: Și unde vă ducea?

MD: Ne trecea Dunărea, și dincolo era o grădinărie mare, și se lucra: castraveți, roșii, ceapă, sfeclă... Nici nu știu ce tot era acolo...

SV: Dar cine lucra...?

MD: Era o fermă.

SV: Și dumneavoastră ați lucrat acolo?

MD: Am fost și eu, cu mama.

SV: Cu mama vă duceți, chiar dacă lucra și la...

MD: Da, dar vara avea așa, ca un fel de concediu. Avea liber, o lună, două...

SV: Dar dumneavoastră ați mers la școală.

MD: Și eu m-am dus la școală, și în vacanță mă duceam cu mama. Nu eram numai eu, eram mai mulți copii. Nouă ne dădea ori să plivim arpagica... Mama era pe la roșii, eu plângeam, vroiam la ea, fugeam de-acolo, nu vroiam să stau, că eu vreau cu mama... Seara când veneam acasă stăteam îngrămădiți acolo, că vine moș Patap cu barca, să ne treacă. Dar eram mulți... femei cu sape, cu ce aveam acolo, la lucru... Știu că o dată mama o apucat în barcă și eu nu. Și se împingeau acolo, mai picau și în Dunăre alții. Mama tot striga: „Stai acolo, că vine moș Patap înapoi și te duce și pe tine.”. Da' eu plângeam... Na, până la urmă am rămas, și când o venit a 2-a oară am apucat și io în barcă. Mama mă

aștepta dincolo. Altă dată mai puneam o roșie, un ardei... aveam o streicuță, așa, o plăsuță, duceam... Dincolo stătea armata cu baioneta, așa, la spate... Acuma, nu știu dacă...

SV: Vă păzeau acolo?

MD: Da, păzeau, și ne puneau să golim ce-aveam în plasă.

SV: Să goliți?

MD: Da, să golim, că ce-aveam noi în plase? Am luat câte-un castravete, roșii, na, s-avem și noi ce mânca...

SV: Și vă lăsau?

MD: Nu ne lăsau, o trebuit să le golim jos. Stăteau cu baioneta întinsă spre noi. Acuma, nu știu dacă făceau vreun rău, că nu ne-or făcut niciun rău, da' ne amenința, și trebuia să golim ce-aveam în plasă.

SV: Ați învățat acolo să lucrați pământul așa bine? Aveți așa o grădină frumoasă!

MD: Nu știu dacă am învățat acolo [râsete]

[Vocea domnului Vasile Docea: O învățat-o Lică!]

MD: Lică, da, lui îi plăcea tot cu ața, cu sfoara, să fie rândurile drepte, să fie frumos. Acolo eram copil, nu prea...

SV: Dar vă obliga să mergeți, sau...?

MD: Nu, nu.

SV: Vă plătea pentru asta?

MD: Da, ne plătea. Ne dădea un leu cincizeci, doi lei, și cam doi lei era o masă la cantină.

SV: Tot acolo, la grădină?

MD: Da, tot acolo. Era un șopru mare, cu o masă, cu bănci, și la prânz mergeam și mâncam acolo, toată lumea. Aproape toată lumea... poate erau care nu... dar aproape toată lumea. Era tot ocupat, tot șopru ăla, tăte băncile...

SV: Ce mâncați acolo, vă amintiți ce vă dădeau?

MD: Ceva fasole, cartofi... Asta țin foarte bine minte, că erau niște cartofi fierți și ceva ca o slănină fiartă, pe o altă farfurie, din care îți tăiau. Și atunci știu că mama s-o întins să taie, și una o strigat: „Eva!” - Efî, că așa i- zis - „Efî, ai grijă, că uite cum mișună viermii pe

alea!'''. Probabil că muștele s-or fi pus, or făcut viermi... Și atunci mama imediat: „Unde, unde?!'''. Zice: „Uite, uite, pe clisa aia! Uite cum umblă viermii!'''. Nu știu acuma exact ce-o... mâncare de cartofi, așa ca o tocăniță era, fasole, fasole verde, na, nu era nu știu ce.

SV: Deci mai mult legume.

MD: Legume, pâine neagră...

SV: Erau și din Mehedinți acolo, din Oltenia, aveți în sat?

MD: Nu, nu. Erau din Deta, erau din Ionel, erau din Tomnatic, Periam, Sânpetru... de unde or mai fost?

SV: Nu mi-ați spus de macedoneni.

MD: Da, da...

SV: Spuneți că aveți o vecină, o prietenă...

MD: Aia n-o fost macedoneancă. Nici n-or stat în capătul nost, or stat... O am eu și în poză, e așa mai buzată ea. Da' uite, nici nu-mi mai amintesc cum o chemat-o. Iulia? Nu Iulia. Nu mai știu. Era și mai mare ca mine ea... Asta am vrut să spun, o vecină de-a mea, ea o stat cu bunicii. Tata ei o murit în război și avea un frate care stătea cu mama, care erau dislocați și ei pe Bărăgan. Și ea era cu bunicii ei, stătea cu bunicii, și era vecină cu mine. Și acuma ținem legătura. Mă tot sună, acuma nu demult i-o murit soțul. Doina o cheamă. Era Cincu Doina, acuma e Roșu Doina, din Beregsău. Tare bine m-am avut cu ea. Ea era cu un an mai mare ca mine, numa' mergeam împreună spre școală. Ea era secția română, eu eram secția germană. Atunci mai aveam o fată, iară m-am înțeles bine și mergeam împreună la scăldat, la Ialomița. O chema Helmi.. Helmine, numa' noi îi ziceam Helmi. Învăța foarte bine la școală, atâta era de deșteaptă fata aia de tot mă miram de ea, de unde poate ea să știe atâtea? La istorie... da' n-o existat o întrebare să nu știe ea să răspundă!

SV: Ea de unde era?

MD: Ea era din Lenauheim dislocată, și o crescut-o... Deci, mama ei o murit și tata ei s-o recăsătorit. Și era și el cu familia, dar avea altă familie. Și pe ea o crescut-o o mătușă și o bunică. Da' nu știu din ce parte a familiei o fost bunica... Și pe un frate. Avea...

SV: Cum se numea?

MD: Muhlbach Helmine, și avea un frate, Walter, care erau crescuți de mătușă lor. Care mătușă lor lucra până la urmă la primărie, era acolo referentă, nu știu ce era...

- SV: În Bărăgan?
- MD: În Bărăgan, da. Și s-a căsătorit până la urmă... nu era căsătorită, și era mai în vârstă. După aia am aflat că s-a căsătorit cu un sârb din Sânpetru. Asta, Helmine, mi-o mai scris când am fost fată, acasă, aveam 15 – 16 ani. O dată i-am răspuns și după aia nu i-am mai răspuns. Așa-mi pare de rău! Și nu mai știu nimic de ea. Îi în Germania, îi în România? Nu știu nimic de ea, dar știu că în fiecare zi eram împreună. Ziceam că mergem după apă la Ialomița și nu veneam până seara. Ne împotmoleam acolo, cu joaca și cu scăldatul.
- SV: Când ați ajuns în Bărăgan aveți cam opt ani?
- MD: Opt ani jumate, nouă ani aș fi făcut în noiembrie. Noi ne-am dus în iunie.
- SV: Și la școală, cu cine învățați, ce profesori aveți?
- MD: Tot din ăștia, deportați, învățători. Erau prima dată învățători, după aia profesori... De la clasa a 5-a în sus erau profesori. Am avut din...
- SV: Deci ați făcut clasa a 3-a, practic.
- MD: A 3-a am început-o, da.
- SV: Și-ați stat până într-a 8-a?
- MD: Până într-a 7-a. A 7-a am terminat-o la Periam. Ne-o dat drumul, și am venit acasă să-mi termin... Și mama o venit cu vagonul în urmă, până să mai facă bani, că încolo ne-o dus fără bani, da' încoace trebuia să plătim.
- SV: Și cu cine ați venit?
- MD: O fost o rudă mai îndepărtată, un băiat, o fost la ceva neamuri de-a lui în vizită. Și mama s-o dus la el și i-o spus: „Uite” - am fost mai o fată, mai un băiat și eu - „nu vrei tu să o iei și pe Grete a noastră, că merge și Trauchen” - așa o chema pe fata aia - „și Peter”. Heinz Peter, iară un băiat care o venit... „Ba, îi duc!”. Și așa că noi trei copii ne-am ortăcit și-am venit cu băiatul ăsta. În București ne-o lăsat, că acolo o trebuit să schimbăm trenul, ne-o lăsat în gară și-o zis să nu ne mișcăm de acolo, că el merge în oraș. Noi nu ne-am mișcat, ne-am tot învărtit, da' mai vine, da' nu mai vine? Carl îl chema. Gillich Carl.
- SV: Cum?
- MD: Gillich. El ne-o adus. Doamne, nu mai aveam răbdare să ajungem acasă. Nu mai aveam răbdare, că tăt așa ziceam și în Bărăgan, barem să ajung să-l mai văd pe bunicul meu. Eu tare mult l-am iubit pe el.

SV: Cel care stătea în Satu Mare?

MD: În Satu Mare, că pe restul nu i-am cunoscut, că tăți or fost morți, numa' el o mai trăit. Na, și după ce am venit...

SV: Deci a venit la gară, s-a întors.

MD: Da, o venit, s-a întors și ne-am urcat în tren și am venit. Am ajuns noaptea, nu mai știu, la unu, la două... Și tot ne spunea: „Acuma trecem pe aici, prin Arad” - prin Arad am venit - „uite acuma trecem și prin Satu Mare”. Și am vrut să zic că mă dau jos aicea, la bunicul meu, da' nu. Ne-am dus la Periam și am dormit la ei. El o avut o soră de-o seamă cu mine, pe Rosvita, în aceeași zi și același an născută.

SV: Serios?

MD: Da, da, tot în 7 noiembrie, numa' io dimineața și ea seara, sau io seara... Știu că-mi spunea mama că-i diferență de ore, dar în aceeași zi ne-am născut. Și am dormit la ei, și doamne, ce mi-or mai întins pe masă! Și cârnați, și șuncă, și miere de stup, și unt, ce n-am mai văzut eu, nici n-am știut de el! Eu n-am știut în Bărăgan ce-i o bomboană, n-am știut ce-i ciocolată până nu l-am cunoscut pe Lică. Eu n-am știut de Anul Nou, de Crăciun... nu s-o...n-am avut, n-am putut...

SV: Deci acolo nu se...

MD: Bine, or fi ținut cumva, or fi ținut, da' să am eu un pom, sau să am un cadou, sau să am... nu, nu. Nu s-o știut. Nu, nimic, nimic. Și-atunci, am stat la ei în noaptea aia și mâine-zi m-o luat și m-o dus – că mama scrisese o scrisoare la mătușă-mea, la o verișoara primară de-a lu' mama, în Periam, care n-aveau copii. Ce-am zis eu, că el e măcelar și-o venit și la gară când ne-o dus. Zice, „Uite, o venit Grete.”. Și ei m-or ținut la școală, de-am terminat clasa a 7-a, și până o venit mama cu vagonul... Am dus-o bine la ei.

SV: Mama când a venit?

MD: Păi în '56.

SV: Așa târziu?

MD: Sau în '55? Când am venit, Lică? Uite că nu mai știu.

[Vocea domnului Vasile Docea: În '56.]

MD: Stai să mă gândesc... Nu, în '55 am venit.

SV: În ce lună ați venit?

MD: În aprilie.

SV: Și ați terminat școala.

MD: Da, am terminat clasa a 7-a. Atât.

SV: Și la bunicu, v-ați dus?

MD: Da, m-am dus și la bunicu. Era bolnav. Era bolnav, da' s-o bucurat. Și eu așa m-am bucurat! El stătea cu fratele...

SV: Cât aveți, 13 ani deja, nu?

MD: Aveam 12 ani...

SV: Sau 13?

MD: 12 pe 13, da. Cam așa. M-am dus și la bunicu, da, că mie-mi plăcea... De fapt, acolo am crescut după ce am venit din Austria. Am făcut grădinița, clasa întâi, deci copilăria... La Periam am stat puțin, am stat un an și ne-o dus pe Bărăgan. Când am venit din Bărăgan... Na, am... m-am dus la lucru, cu mama, la fermă, iar așa, la o grădinărie am lucrat. După aia m-o dat la o croitoreasă, că tăte colegele mele se duceau ucenice, să învețe croitoreasă, că așa o fost moda atunci.

SV: Unde se duceau?

MD: Acolo, în sat. Am găsit noi...

SV: În Periam?

MD: Da, în Periam, da. O găsit pe o femeie, Ana o chema, da' era tânără... Atuncea născuse și ea... După aia o mai făcut un copil, s-o dus în Germania... Da' o murit, săraca. Și m-am dus aproape doi ani, tot m-am dus. Da' mie nu mi-o plăcut croitoria nicicând, numa'... La școală am vrut să mă duc. Tot plângeam, am zis că vreau să mă fac ori asistentă, ori îmi plăcea, așa, să vând la magazin, în comerț. După aia s-o interesat tata, și ăia or zis că dacă mă duc la comerț tră să deie garanție casa. Așa era atunci, eu știu cum? Zice tata „Doamne, că și așa ne-o fost luată casa, și când am fost plecați în Austria, și când ne-or dus în Bărăgan...”.

SV: Și v-ați întors în casă?

MD: Da, ne-am întors în casă. Cu chiu cu vai o făcut loc, la o cameră o trebuit el să spargă printr-o cămară o ușă, că iar or stat două familii.

SV: Și ați rămas cu familiile astea în casă?

MD: Da, am rămas cu familiile alea. Și noi am stat într-o singură cameră. Și după aia s-o mutat o familie, că le-o dat statul bani, de-o făcut în Periam satul nou. Mulți or stat în căși nemțești și după aia or făcut ei căși și s-or mutat. Și până la urmă s-o mutat și familia aialaltă, că soția lu'... el era inginer – nu știu dacă o fi chiar inginer, da' era la secția mecanică, toți îi ziceau inginer... era jumătate sârb. Na, și atunci s-or mutat, că ea era dobrogeancă, doamna Cristea. S-or mutat, i-o știu unde or plecat? Acolo în Constanța... nu știu. Aveau două fete. Na, și până la urmă am rămas singuri... După aia o murit tata și-o rămas mama... Io...

SV: Tata de ce-a murit?

MD: Tata... medicul așa o zis, c-o făcut infarct. O stat mult timp în pat, tot o fost bolnav... Mama tot zicea „Hai, că nu-i bine cu tată-tău...”.

SV: S-a întors...

MD: Da, s-a întors din Bărăgan, o mai trăit... Deci el o murit în '65. Și na, m-am dus eu la croitorie, mi-o cumpărat și mașină de cusut... Numa' că nu-mi era dragă meseria asta. Vroiam eu să mă duc la școală, nici bani n-or fost...

SV: Și nu v-a lăsat să faceți liceul?

MD: Nu, nu. Nici n-am avut posibilitate.

SV: La Periam nu era?

MD: Nu, nu era atunci, nu era.

SV: Ah, nu era liceu.

MD: Nu, nu, atunci nu era. Toți s-or dus pe la oraș. O prietenă de-a mea s-o dus la textile, alta... nu știu, ceva meserie. Am plâns eu, am zis să mă dea și pe mine... Da' zice, „Cum să te duci, că nici bani de tren nu avem. Îți trebe și haine, și încălțăminte...” Mama din ce câștiga la fermă nu o putut să facă mare brânză.

SV: Ea lucra în Periam la fermă?

MD: La fermă, da. Lucra la grădinărie. S-a angajat acolo... De-acolo o luat ea și pensie. M-am mai dus și io cu ea și-am lucrat... După aia m-am dus la croitorie, am pierdut timpul pe acolo... După aia m-am dus la Arad și-am făcut un curs de dactilografă. Și m-or lăsat pe la primărie, or zis să fac practică... da' ei s-or ajutat de mine, că io le făceam actele, că atunci nu erau computere, era mașina de scris. Până la urmă la birourile cooperăției... M-am dus acolo, că m-or chemat, și or zis că mă angajează acolo. Când or zis că mă

angajează, eu îl cunoscusem pe Lică și gata, nu m-o mai lăsat. O venit, și am venit la Pesac. Am fugit, așa se zicea atunci. Am fugit și am venit la Pesac și m-am căsătorit și asta o fost.

[...]